

15-05-2017

הערות למסמך התבחינים – יהודה ריכספלד

1 כללי

ככלל, נראה שרשימת התבחינים בוחנת בצורה נכונה את התקדמות יישום החוק. עם זאת, ייתכן שחסר בה תבחין שיסתמך על הניסיון בפועל של הצרכנים שהם למעשה המוטבים והמושפעים מתוצאות הרפורמה.

2 פרטי ההצעה

לשם יישום תבחין כזה, מוצע להקים מערכת שתאפשר לכל אדם כשיר שזקוק לאשראי, לקבל הצעה למתן אשראי מהגופים הפיננסיים הקיימים והחדשים שיצטרפו.

המערכת המוצעת מבוססת על עקרון המכרז. דהיינו מגיש הבקשה מפרט באמצעות המערכת מהם צרכיו. נותני השרות (הגופים הפיננסיים) מקבלים פרטים אלו, ושולחים בחזרה למגיש פירוט של תנאים, כגון ריבית ומשך הלוואה, שבה יתחייבו לספק לו צרכים פיננסיים אלו. כך יוכל הצרכן להשוות את התוצאות.

התפתחות השימוש במערכת, ביחס למדדים שיקבעו מראש, תוכל להיות אינדיקטור יעיל לכך שהרפורמה אכן פועלת ושהלקוחות הפרטיים נהנים ממנה. בכך, המערכת תהווה תבחין להצלחת הרפורמה.

בנוסף לעקרון המכרז, הייחוד במערכת הוא, שהיא תדרג את בקשת האשראי באופן עצמאי גם באמצעות מידע שאינו זמין למערכת הפיננסית. ראה בעניין זה פירוט בסעיף 3 ג. המוסדות הפיננסיים יוכלו לעשות שימוש בתוצר זה אם ירצו. דירוג זה יאפשר להתגבר על המכשול של מתן אשראי למי שאין לו היסטוריית אשראי.

ההצעה למתן אשראי יכולה להינתן ע"י בנק שנותן אשראי גם למי שאינו נמנה על לקוחותיו, כמו לדוגמה כיום בנק אגוד ובנק ירושלים. מציעים נוספים יהיו נותני אשראי חוץ בנקאי, כגון מוסדות פיננסיים המנהלים כספי לקוחות כגון חברות ביטוח ובתי השקעות, דוגמת מימון ישר או חברות גמל, פנסיה וכו". מומלץ לכלול ברשימה גם את החברות המתווכות בין משקיעים ללוים כגון eloan. בהמשך, יתווספו כמציעים גם גופים חדשים.

3 מרכיבי המערכת ואופן פעולתה

- א. הנתונים במערכת – המערכת תכלול את פרטי זיהוי המגיש כגון שם ות"ז, וכן פרטים אחרים שיתקבלו ממגיש הבקשה ומשמשים את רוב הבנקים במודלים שלהם להערכת איכות לווים חדשים. לדוגמה: גיל, מקצוע, הכנסה, הכנסה פנויה, רכוש, ביטחונות, מצב משפחתי, השכלה וכו'.
- ב. חישוב דירוג אשראי עצמאי - בנוסף, וכאן יהיה המרכיב החשוב של המערכת, המערכת תכלול רכיב חישובי שידרג באופן עצמאי את בקשת האשראי של מגיש הבקשה. הייחוד בדירוג זה, שהוא לא יתבסס על נתונים בנקאיים. בכך יתאפשר מתן אשראי למי שאין לו היסטוריית אשראי. כמו כן החישוב יתבסס על נתונים אמיתיים שאינם זמינים למערכת הפיננסית והוא עשוי להיות אמין יותר מהדירוג שמבצעים הבנקים. הדירוג הוא שלמעשה יאפשר מתן אשראי למגיש בקשה שאין לו היסטוריית אשראי במוסדות הפיננסיים ששולחים הצעה למערכת. זאת, כיוון שיאפשר לעקוף את היתרון שיש לבנקים המחזיקים במידע על היסטוריית אשראי.

ג. אופן פעולת חישוב דירוג עצמאי של בקשת האשראי

מודל הדירוג במערכת יכלול את חישוב הדירוג לפי השלבים הבאים:

- 1 ראשית, יוצב רף כניסה המבוסס על התראות מחברת BDI או ספק מידע דומה, שיגרום לפסילת בקשות מסוכנות. כלומר אנשים במצב של פשיטת רגל, או כותבי צ'קים ללא כסוי, וכן קטינים או מי שאינו כשיר על פי חוק, יפסלו בבדיקה הראשונית שתבצע המערכת מהמשך התהליך.
- 2 באמצעות משתנים אחרים – מבוססים על נתונים הנמצאים רק במאגרי מידע ממשלתיים – יחושב למגיש הבקשה דירוג אשראי. נתונים כאלו, שכולם רלוונטיים לדירוג הבקשה, יכולים להיות, לדוגמה:

- מרשות המיסים: פרטי הכנסה – ממס הכנסה, כולל אפשרות לאימות גובה הכנסה שידווח המגיש בבקשה. כמו כן יתאפשר לבצע שימוש בנתוני הצהרת הון אם קיימים.

הערות למסמך תבחינים – יהודה ריכספלד

- מביטוח לאומי – נתוני ותק בעבודה, תקופות אבטלה, אימות נתוני מצב משפחתי, עדות על קיום הליכי גבייה ופרטי קצבאות המשולמות למגיש הבקשה.
- מלשכת המקרקעין – נתוני בעלות על דירות כבסיס לאמידת העושר הפיננסי.
- ממשד הפנים – פרטי נסיעות לחו"ל, פרטי מקום מגורים והיסטוריית מקומות מגורים, אימות מצב משפחתי מדווח, אימות נתוני זהות ומניעת אפשרות קבלת אשראי באמצעות תעודות מזויפות כפי שקורה לעיתים בבנקים.
- ממשד המשפטים – נתוני חדלי פירעון. המודל יאתר דפוס התנהלות של אנשים שהגיעו לפשיטות רגל וכינוס נכסים, ממאגר פושטי רגל וכינוס של משרד המשפטים, ובאמצעותם תיבנה נוסחת הערכה של טיב מגיש הבקשה. זאת, באמצעות טכנולוגיות של machine learning הקיימות כיום בשוק.
- מבנק ישראל – יתקבלו נתוני כותבי צ'קים ללא כיסוי. תיבחן קבלת נתוני לקוחות בעלי פיגור אשראי.
- מהרשות לאיסור הלבנת הון – חשדות לגבי הלבנת הון.

באמצעות נתונים אלו ניתן לחשב דירוג לבקשה ולהבחין בצורה טובה בין מי שצפויים להחזיר את האשראי לכאלו שלא.

3 כמובן שהמודל יתחשב בנתונים המשמשים כיום את הבנקים היום לצורך החישוב, כגון השכלה, מעמד משפחתי, גיל וכמובן פרטי בקשת האשראי, היקף אשראי, יחס החזר מול הכנסה פנויה וכו'. רשימה סופית של נתונים מקבוצה זו, יכולה להיות מגובשת בסיוע הבנקים.

4 ביצוע התהליך מול נתוני האשראי

לאחר השלמת תהליך הגשת הבקשה במערכת, וחישוב הדירוג, המערכת תשלח במסר מאובטח את פרטי מגיש הבקשה, פרטי הבקשה וכן את הדירוג של המערכת לבקשה, לכל הגופים הפיננסיים שיתחברו למערכת. נתוני הגלם ששימשו לחישוב הדירוג מתוך הנתונים בסעיף ג 2 לעיל לא ישלחו לגופים הפיננסיים.

תוך פרק זמן שנקבע מראש, גופים אלו ישלחו למגיש הבקשה באמצעות המערכת, את פרטי ההצעה שלהם.

מגיש הבקשה יראה במערכת את רשימת ההצעות שהתקבלו עבורו. יש לשקול האם הגופים הפיננסיים יוכלו לראות את רשימת ההצעות שהועברו למגיש הבקשה. אפשרות זו תגביר את התחרות ביניהם. יש לשקול האם לאפשר למגיש ההצעות פרק זמן לשיפור ההצעה.

אם מגיש הבקשה יבחר באחת מההצעות, יפנה ישירות לחברה המציעה שנבחרה וימשיך מולה בתהליך חיתום האשראי מחוץ למערכת. ביצוע האשראי ירשם במערכת לצורך מעקב אחר התקדמות הרפורמה. האחריות לרישום תהיה של המוסד הפיננסי.

5 דגשים

הדירוג שיחושב לא יחייב אף גוף פיננסי לקבל או לדחות בקשה. ההנחה היא שאיכות הדירוג תהיה טובה יותר מזו של הבנקים, והחברות הפיננסיות ירצו להשתמש בו, כי הדירוג מבוסס גם על נתונים שאינם זמינים למערכת הפיננסית.

כמובן שבתהליך תידרש הסכמת מגיש הבקשה לחשיפת הנתונים המוצעים לעיל לצורך קבלת הצעות אשראי. זאת, לצורך החישוב. הנתונים הגולמיים, כאמור, לא ישלחו לגופים הפיננסיים.

כאשר יהיה במערכת הפיננסית דירוג אשראי מקובל ללווה פרטי, כדוגמת דירוג fico בארה"ב, הוא יחליף את הדירוג שתפיק המערכת.

6 יתרונות בפיתוח מערכת מעין זו:

א. הקמת פלטפורמה שתאפשר בפועל לתרגם את המלצות הוועדה והחוק לכלי שיממש ויקדם את התחרות.

ב. לאפשר למשקי הבית, ולא רק למומחים, ליצור משוב בעניין התפתחות התחרות במערכת הפיננסית.

ג. ליצור תרבות של צרכנות נבונה בענף אשראי למשקי בית. זאת, גם באמצעות מסעות פרסום ואף הדרכות בנושא יתרונות השימוש במערכת.

הערות למסמך תבחינים – יהודה ריכספלד

- ד. במידה והמערכת תזכה לשימוש, הדבר יהווה תמריץ לבנקים לשפר את הצעותיהם.
- ה. המערכת תוכל לזרז התפתחות תחרות במערכת לא רק בנושא אשראי, אלא גם במוצרים אחרים. לדוגמא ריביות על פיקדונות או עמלות על ניירות ערך.
- ו. לאפשר לחברות פיננסיות לתת אשראי גם אם אין להן מערך חיתום שמיומן בחישוב דירוג אשראי ללקוחות פרטיים.

7 חסרונות ובעיות אפשריות

א. עלות כספית – בניית המערכת כרוכה בעלויות.

מענה:

- 1 המערכת הינה מערכת פשוטה יחסית מבחינה מחשובית ועלויותיה נמוכות. כבר כיום קיימת באתר משרד באוצר מערכת דומה שבה מוצגות ההצעות הטובות ביותר לביטוח חובה. המערכת המוצעת יכולה להיבנות עם תשתית דומה.
- 2 עלות פיתוח האלגוריתם לחישוב הדירוג – מניסיון רב שנים בתחום, עלות כזו צפויה להסתכם בכמה מאות אלפי ש"ח לכל היותר. מדובר בכ 2000 עד 3000 שעות פיתוח של אנליסטים בתחום ניהול סיכונים.
- ב. אי שמישות – המערכת לא תהיה אפקטיבית פשוט כיוון שאנשים לא ירצו להשתמש בה. כמו כן ייתכן שהבנקים לא יהיו מוכנים לשתף פעולה.

מענה:

1. בניית מערכת אמינה ויעילה שהאלגוריתם עליה היא מבוססת יוכר כיציב ונכון ויוכיח עצמו לאורך זמן.
2. תיזמון תחילת השימוש במערכת בעיתוי הנכון - לאחר השגת מספר מינמלי של גופים פיננסיים שיסכימו להתממשק אליה ולספק באמצעותה הצעות ללווים. במידה והבנקים לא ירצו לשתף פעולה ייתכן כי בתחילה נותני ההצעה יהיו חברות ביטוח או נותני אשראי חוץ בנקאי אחרים.
3. פרסום באמצעי תקשורת ומדיה שונים לגבי האפשרויות הגלומות במערכת.

פרטי מגיש התגובה: יהודה ריכספלד

yudkr@hotmail.com

052-3988481

בקצרה: אני מנתח מערכות מידע בעל ותק של כ 20 שנה בניתוח מערכות פיננסיות, בעיקר בבנקים, בעיקר בתחום ניהול סיכונים, וכיום יועץ עצמאי ויזם. עסקתי במסגרות שונות במודלים להערכת סיכון אשראי של לווים מסוגים שונים. בשנים האחרונות עסקתי בתיקוף מודלים בסיכוני שוק ואשראי.

כאדם פרטי, מוטרד מאוד מהעדר תחרות במתן אשראי ללקוחות פרטיים ולכן מגיש את המסמך. אשמח לסייע ככל שיידרש ויתאפשר.